

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
TRIBUNAL DE JUSTICIA DE LA UNIÓN EUROPEA
SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE
DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL
GERICHTSHOF DER EUROPÄISCHEN UNION
EUROOPA LIIDU KOHUS
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION
COUR DE JUSTICE DE L'UNION EUROPÉENNE
CÚIRT BHEITHIÚNAIS AN AONTAIS EORPAIGH
SUD EUROPSKE UNIJE
CORTE DI GIUSTIZIA DELL'UNIONE EUROPEA

LUXEMBOURG

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA
EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS
AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA
IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA TAL-UNJONI EWROPEA
HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE
TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ
TRIBUNAL DE JUSTIÇA DA UNIÃO EUROPEIA
CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE
SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE
SODIŠČE EVROPSKE UNIJE
EUROOPAN UNIONIN TUOMIOISTUIN
EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 13 maja 2015 r.¹

Sprawa C-8/14

**BBVA SA, dawniej Unnim Banc SA,
przeciwko
Diego Fernándezowi Gabarrze,
Pedrowi Peñalvie Lópezowi,
Clarze López Durán**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Juzgado de Primera Instancia n° 4 de Martorell (Hiszpania)]

Odesłanie prejudycjalne – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich –
Kredyt hipoteczny – Postępowanie egzekucyjne – Powództwo
przeciwegzekucyjne – Miesięczny termin zawity liczony od dnia następującego
po dniu ogłoszenia ustawy – Zasady równoważności i skuteczności

¹ – Język oryginału: francuski.

I – Wprowadzenie

1. Juzgado de Primera Instancia n° 4 de Martorell (sąd pierwszej instancji nr 4 w Martorell, Hiszpania) zmierza w istocie do ustalenia, czy zasady równoważności i skuteczności prawa Unii sprzeciwiają się krajowemu przepisowi przejściowemu, który ogranicza wniesienie przez konsumenta miesięcznym terminem zawitym – liczonym od dnia następującego po dniu ogłoszenia w dzienniku urzędowym danego państwa członkowskiego ustawy, która zawiera ów przepis – powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na zarzucanym nieuczciwym charakterze warunków umownych w ramach toczącego się postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką.

2. Pytanie to jest kolejnym na długiej już liście pytań przedstawionych w ramach wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, mających za przedmiot zgodność z prawem Unii różnorodnych hiszpańskich przepisów krajowych dotyczących postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, z których pierwszy dotyczył sprawy, w której wydano wyrok Aziz².

3. Niniejsza sprawa stwarza zatem Trybunałowi możliwość doprecyzowania orzecznictwa dotyczącego rozsądnych terminów w dziedzinie ochrony konsumentów.

II – Ramy prawne

A – *Prawo Unii*

4. Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13³ stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przez przedsiębiorców] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

5. Artykuł 7 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców [przez przedsiębiorców] z konsumentami”.

² – Wyrok C-415/11, EU:C:2013:164.

³ – Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29).

B – *Prawo hiszpańskie*

6. Dyrektywa 93/13 została transponowana do hiszpańskiego porządku prawnego przez Ley 7/1998, sobre condiciones generales de la contratación (ustawę 7/1998 w sprawie ogólnych warunków umów) z dnia 13 kwietnia 1998 r.⁴ oraz przez Real Decreto Legislativo 1/2007, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (dekret królewski z mocą ustawy 1/2007 w sprawie przyjęcia jednolitego tekstu ogólnej ustawy o ochronie konsumentów i użytkowników i innych ustaw dodatkowych) z dnia 16 listopada 2007 r.⁵.

7. Ley 1/2013, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (ustawa 1/2013 o środkach służących wzmocnieniu ochrony dłużników hipotecznych oraz o restrukturyzacji długu i najmie socjalnym) z dnia 14 maja 2013 r.⁶ (zwana dalej „ustawą 1/2013”) zmieniła Ley de enjuiciamiento civil (kodeks postępowania cywilnego, zwany dalej „LEC”) z dnia 7 stycznia 2000 r.⁷, zmieniony ostatnio przez decreto-ley 7/2013, de medidas urgentes de naturaleza tributaria, presupuestarias y de fomento de la investigación, el desarrollo y la innovación (dekret z mocą ustawy 7/2013 dotyczący pilnych środków o charakterze podatkowym lub budżetowym i wspierający badania, rozwój i innowacje) z dnia 28 czerwca 2013 r.⁸.

8. Czwarty przepis przejściowy zawarty w ustawie 1/2013 (zwany dalej „czwartym przepisem przejściowym”) odnosi się do postępowań egzekucyjnych wszczętych i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy 1/2013. Przepis ten brzmi następująco:

„1. Zmiany LEC wprowadzone niniejszą ustawą mają zastosowanie do postępowań egzekucyjnych toczących się w dniu jej wejścia w życie wyłącznie w odniesieniu do czynności egzekucyjnych pozostających do przeprowadzenia.

2. W każdym razie w postępowaniach egzekucyjnych będących w toku w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, w których upłynął przewidziany w art. 556 ust. 1 LEC dziesięciodniowy termin na wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego, strony, przeciwko którym toczy się egzekucja, dysponują miesięcznym terminem zawitym na wniesienie nadzwyczajnego powództwa

⁴ – BOE nr 89 z dnia 14 kwietnia 1998 r., s. 12304.

⁵ – BOE nr 287 z dnia 30 listopada 2007 r., s. 49181.

⁶ – BOE nr 116 z dnia 15 maja 2013 r., s. 36373.

⁷ – BOE nr 7 z dnia 8 stycznia 2000 r., s. 575.

⁸ – BOE nr 155 z dnia 29 czerwca 2013 r. s. 48767.

przeciwegzekucyjnego opartego na istnieniu nowych podstaw powództwa przewidzianych w art. 557 ust. 1 pkt 7 i art. 695 ust. 1 pkt 4 LEC.

Miesięczny termin zawity liczony jest od dnia następującego po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, a wniesienie przez strony nadzwyczajnego powództwa przeciwegzekucyjnego będzie skutkowało zawieszeniem postępowania do czasu rozstrzygnięcia powództwa, zgodnie z art. 558 i nast. oraz art. 695 LEC.

Niniejszy przepis przejściowy ma zastosowanie do każdego postępowania egzekucyjnego, w którym nie nastąpiło objęcie nieruchomości w posiadanie przez nabywcę zgodnie z art. 675 LEC.

3. Także w toczących się postępowaniach egzekucyjnych, w których w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy rozpoczął już bieg przewidziany w art. 556 ust. 1 LEC dziesięciodniowy termin na wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego, strony, przeciwko którym toczy się egzekucja, dysponując tym samym miesięcznym terminem zawitym na wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na istnieniu którejkolwiek z podstaw przewidzianych w art. 557 i 695 LEC.

4. Ogłoszenie niniejszego przepisu jest równoznaczne z pełnym i skutecznym powiadomieniem dla celów doręczenia i obliczania terminów przewidzianych w ust. 2 i 3 niniejszego artykułu i w żadnym przypadku nie ma konieczności wydawania w tym zakresie odrębnego orzeczenia”.

[...]”.

9. Postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką jest uregulowane w art. 681–698 LEC. Dla należytego zrozumienia tego rodzaju postępowania istotne są, oprócz powyższych przepisów szczególnych, przepisy ogólne LEC.

10. Artykuł 556 LEC przewiduje na wniesienie przez dłużnika powództwa przeciwegzekucyjnego dziesięciodniowy termin, liczony od dnia doręczenia pisma wszczynającego egzekucję. Termin ten ma zastosowanie do postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, ponieważ odsyła do niego art. 557 LEC, dotyczący powództwa przeciwegzekucyjnego w ramach egzekucji prowadzonej na podstawie pozasądowych tytułów egzekucyjnych lub tytułów egzekucyjnych pochodzących od sądów polubownych (ten rodzaj tytułów obejmuje w szczególności dotyczące kredytów hipotecznych akty notarialne będące podstawą postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką).

11. Artykuł 557 LEC w brzmieniu nadanym ustawą 1/2013 stanowi:

„1. W przypadku gdy egzekucja jest zarządzana na podstawie tytułów, o których mowa w art. 517 ust. 2 pkt 4–7, a także na podstawie innych

dokumentów posiadających klauzulę wykonalności, o których mowa w art. 517 ust. 2 pkt 9, dłużnik, przeciwko któremu jest prowadzona egzekucja, może, w terminie i formie przewidzianych w poprzednim artykule, wnieść powództwo przeciwegzekucyjne, opierając się wyłącznie na jednej z następujących podstaw:

[...]

7° tytuł zawiera nieuczciwe warunki umowne.

2. W przypadku wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego, o którym mowa w poprzednim ustępie, sekretarz sądowy wstrzymuje egzekucję poprzez środek organizacji postępowania”.

12. Artykuł 695 LEC, również w brzmieniu nadanym ustawą 1/2013, stanowi, co następuje:

„1. W postępowaniach, o których mowa w niniejszym rozdziale, powództwo przeciwegzekucyjne dłużnika jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy opiera się na następujących podstawach:

[...]

(4) nieuczciwym charakterze warunku umowy, który stanowi podstawę egzekucji lub na podstawie którego ustalona została wysokość dochodzonej kwoty.

2. W przypadku wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego, o którym mowa w poprzedzającym ustępie, sekretarz sądowy wstrzymuje egzekucję i wzywa strony do stawienia przed sądem, który wydał postanowienie o wszczęciu egzekucji. Termin posiedzenia nie może zostać wyznaczony wcześniej niż piętnaście dni od wezwania. Podczas tego posiedzenia sąd wysłuchuje stron, bada przedłożone dokumenty oraz w ciągu dwóch dni wydaje stosowne orzeczenie w formie postanowienia.

3. Orzeczenie uwzględniające powództwo przeciwegzekucyjne oparte na podstawach 1 i 3, wskazanych w ust. 1 niniejszego artykułu, skutkuje wstrzymaniem egzekucji; orzeczenie uwzględniające powództwo przeciwegzekucyjne oparte na podstawie 2 określa kwotę, w stosunku do której dalej prowadzona będzie egzekucja.

W przypadku stwierdzenia podstawy 4, jeżeli warunek umowy jest podstawą prowadzenia egzekucji, postępowanie egzekucyjne podlega umorzeniu. W innych przypadkach egzekucję prowadzi się z pominięciem nieuczciwego warunku umownego”.

[...]”.

III – Spór w postępowaniu głównym, pytanie prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

13. Spółka BBVA SA, dawniej Unnim Banc SA (zwana dalej „BBVA”), wszczęła postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką przeciwko Diegowi Fernándezowi Gabarrze, Pedrowi Peñalvie Lópezowi i Clarze López Durán. Postępowanie to zostało wszczęte przed dniem 15 maja 2013 r., kiedy to weszła w życie ustawa 1/2013. W tym dniu omawiane postępowanie nie było jeszcze zakończone.

14. Dłużnicy przeciwko którym toczyła się egzekucja w postępowaniu głównym, w dniu 17 czerwca 2013 r., czyli po upływie przewidzianego w czwartym przepisie przejściowym miesięcznego terminu na wniesienie nadzwyczajnego powództwa przeciwegzekucyjnego w ramach postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, wniesli takie powództwo. Dłużnicy podnieśli przed sądem odsyłającym, że ograniczenie terminem zawitym możliwości powołania się na nieuczciwe warunki umowne zamieszczone w tytule wykonawczym jest niezgodne z dyrektywą 93/13. Na poparcie tego twierdzenia dłużnicy w postępowaniu głównym przywołują orzecznictwo Trybunału, w szczególności wyrok Cofidis⁹.

15. Ponadto wspomniani dłużnicy twierdzą, że w każdym razie rozpatrywany miesięczny termin jest zbyt krótki oraz że z uwagi na znaczną liczbę osób, których omawiana sytuacja dotyczy, prawnicy byli przeciążeni i nie mieli możliwości zbadania wszystkich przekazanych im spraw.

16. Sąd odsyłający stoi na stanowisku, że w celu rozstrzygnięcia zawisłego przed nim sporu konieczne jest, aby Trybunał wypowiedział się w przedmiocie pierwszeństwa lub skutków terminów procesowych wyznaczonych w odniesieniu do powoływania lub formułowania zarzutów dotyczących ewentualnego nieuczciwego charakteru warunku umownego zawartego w tytule wykonawczym.

17. W tych okolicznościach Juzgado de Primera Instancia n° 4 de Martorell postanowieniem z dnia 28 października 2013 r., które wpłynęło do sekretariatu Trybunału w dniu 10 stycznia 2014 r., postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy ustanowiony przez [czwarty przepis przejściowy] miesięczny termin [...] należy interpretować jako sprzeczny z art. 6 i 7 dyrektywy 93/13?”.

18. Uwagi na piśmie zostały przedłożone przez strony w postępowaniu głównym, rząd hiszpański oraz Komisję Europejską.

⁹ – Wyrok C-473/00, EU:C:2002:705.

19. Strony w postępowaniu głównym, rząd hiszpański, jak również Komisja przedstawiły uwagi ustne w trakcie rozprawy, która odbyła się w dniu 11 lutego 2015 r.

IV – Analiza

A – W przedmiocie dopuszczalności pytania prejudycjalnego

20. W swoich uwagach na piśmie BBVA kwestionuje dopuszczalność wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Twierdzi ona, po pierwsze, że przedstawione pytanie ma charakter hipotetyczny i nie jest użyteczne dla sądu odsyłającego w celu rozstrzygnięcia zawisłego przed nim sporu. Sąd odsyłający nie wskazuje bowiem spornych warunków umownych. Po drugie, BBVA uważa, że sąd ten w następstwie wydania wyroku *Aziz*¹⁰ może z urzędu ocenić sporne warunki. Po trzecie, BBVA podnosi, że zarzucane nieuczciwe warunki zawarte w umowie, na podstawie której toczy się egzekucja, były już dwukrotnie kwestionowane przed sądem odsyłającym.

21. Uważam, że powyższe argumenty należy odrzucić. Przede wszystkim, wbrew temu, co twierdzi BBVA, wykładnia prawa Unii, której dotyczy wniosek, ma związek z pytaniem prejudycjalnym. Uważam ponadto, iż sąd odsyłający jednoznacznie wyjaśnił powody, które skłoniły go do uznania, że dokonanie wykładni prawa Unii jest niezbędne do wydania wyroku oraz że pytanie prejudycjalne może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sporu w postępowaniu głównym. Wreszcie okoliczność, że sąd odsyłający w następstwie wydania wyroku *Aziz*¹¹ ma możliwość uwzględnienia z urzędu istnienia takich nieuczciwych warunków, nie ma żadnego wpływu na przysługujące stronom w postępowaniu głównym prawo do podnoszenia zarzutów dotyczących istnienia nieuczciwych warunków w tytule wykonawczym, na podstawie którego prowadzone jest postępowanie egzekucyjne.

22. Przypomnę w tym względzie, że w ramach współpracy sądowej ustanowionej na podstawie art. 267 TFUE pytania dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania, iż mają znaczenie dla sprawy. Odrzucenie przez Trybunał wniosku złożonego przez sąd krajowy jest dopuszczalne jedynie w pewnych szczególnych sytuacjach¹². Ponadto wyłącznie do sądu krajowego należy zarówno ocena, czy niezbędne jest uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena trafności pytań, które przedstawia on Trybunałowi¹³.

23. Uważam zatem, że pytanie prejudycjalne jest dopuszczalne.

¹⁰ – Wyrok C-415/11, EU:C:2013:164.

¹¹ – Wyrok C-415/11, EU:C:2013:164.

¹² – Wyrok *Inter-Environnement Wallonie i Terre wallonne*, C-41/11, EU:C:2012:103, pkt 35.

¹³ – Zobacz w szczególności wyrok *Rosado Santana*, C-177/10, EU:C:2011:557, pkt 32.

B – *Analiza pytania prejudycjalnego*

24. Pytanie prejudycjalne w niniejszej sprawie, w brzmieniu sformułowanym przez sąd odsyłający, dotyczy wykładni dyrektywy 93/13 w kontekście umowy kredytu hipotecznego, którego spłata była przedmiotem egzekucji toczącej się w dniu wejścia w życie ustawy 1/2013.

25. Należy na wstępie przypomnieć, że w ramach procedury współpracy między sądami krajowymi i Trybunałem zadaniem Trybunału jest udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał musi w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania¹⁴. W tym celu Trybunał może wywnioskować z całości informacji przedstawionych przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, które przepisy i zasady prawa Unii wymagają wykładni, mając na uwadze przedmiot postępowania głównego¹⁵.

26. Moim zdaniem w niniejszej sprawie Juzgado de Primera Instancia n° 4 de Martorell w pytaniu prejudycjalnym zwraca się w istocie do Trybunału o dokonanie wykładni zasad równoważności i skuteczności w ramach stosowania art. 6 i 7 dyrektywy 93/13, aby móc ocenić czwarty przepis przejściowy pod kątem zgodności z prawem Unii.

27. W tych okolicznościach pytanie prejudycjalne należy rozumieć w ten sposób, że jego celem jest w istocie ustalenie, czy mając na względzie zasady równoważności i skuteczności, art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 sprzeciwiają się krajowemu przepisowi przejściowemu, który ogranicza miesięcznym terminem zawitym – liczonym od dnia ogłoszenia w dzienniku urzędowym danego państwa członkowskiego ustawy, która zawiera ów przepis – wniesienie przez konsumenta powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na zarzucanym nieuczciwym charakterze warunków umownych w ramach toczącego się postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką.

28. Aby odpowiedzieć na to pytanie, przeprowadzę analizę złożoną z czterech etapów. W pierwszej kolejności zaprezentuję kontekst, w który wpisuje się niniejsza sprawa, przedstawiając kilka uwag na temat ustawy 1/2013 w ogólności i jej czwartego przepisu przejściowego w szczególności. W drugiej kolejności, w odniesieniu do wspomnianego przepisu przejściowego, omówię orzecznictwo Trybunału dotyczące zasad równoważności i skuteczności w zakresie, w jakim odnoszą się one do różnego rodzaju terminów. W trzeciej kolejności przeanalizuję w świetle tego orzecznictwa szczególny charakter terminu będącego przedmiotem

¹⁴ – Zobacz w szczególności wyroki: Krüger, C-334/95, EU:C:1997:378, pkt 22, 23; Bjankow, C-249/11, EU:C:2012:608, pkt 57; a także Efir, C-19/12, EU:C:2013:148, pkt 19.

¹⁵ – Zobacz podobnie w szczególności wyroki: Redmond, 83/78, EU:C:1978:214, pkt 26; Bjankow, C-249/11, EU:C:2012:608, pkt 58.

sporu w postępowaniu głównym, a w czwartej kolejności przedstawię sądowi odsyłającemu użyteczne wskazówki w celu ustalenia, czy prawo Unii sprzeciwia się takiemu terminowi.

1. Uwagi wstępne

29. Zarówno sąd odsyłający, jak też strony postępowania głównego, rząd hiszpański i Komisja odwołały się do zakresu stosowania ustawy 1/2013 i jej czwartego przepisu przejściowego.

a) W przedmiocie ustawy 1/2013

30. Z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że przed wejściem w życie ustawy 1/2013 konsument nie mógł zarzucać ewentualnego nieuczciwego charakteru warunków umowy kredytu, aby sprzeciwić się egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Sąd egzekucyjny nie był bowiem uprawniony do dokonywania oceny nieuczciwego charakteru takich warunków ani z urzędu, ani na żądanie konsumenta. Konsument, zarówno w postępowaniu szczególnym, jakim jest postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, toczące się w odniesieniu do mienia obciążonego hipoteką lub zastawem, jak też w zwykłym postępowaniu egzekucyjnym, prowadzonym na podstawie pozasądowych tytułów wykonawczych¹⁶, nie mógł domagać się przed sądem egzekucyjnym zawieszenia takiego postępowania, gdy środek taki był niezbędny do zapewnienia skuteczności ostatecznego rozstrzygnięcia.

31. Jak wynika z postanowienia odsyłającego, sytuacja ta zmieniła się na skutek wydania wyroku w sprawie Aziz¹⁷. Ustawa 1/2013 zmieniła przepisy LEC odnoszące się w szczególności do egzekucji z mienia obciążonego hipoteką lub zastawem, tak aby dostosować postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką lub zastawem do tego orzeczenia¹⁸. W szczególności hiszpański ustawodawca znowelizował LEC, umożliwiając sądowi egzekucyjnemu dokonywanie z urzędu, na każdym etapie postępowania,

¹⁶ – Na przykład akty notarialne lub instrumentum umów handlowych, takich jak umowy bankowe.

¹⁷ – Wyrok C-415/11, EU:C:2013:164. Dla przypomnienia, w wyroku tym Trybunał orzekł, że dyrektywę 93/13 „należy interpretować w taki sposób, iż sprzeciwia się ona przepisom państwa członkowskiego [...], które choć nie przewidują w ramach postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką możliwości podniesienia zarzutów opartych na nieuczciwym charakterze stanowiącego podstawę tytułu wykonawczego [warunku] umownego, nie pozwalają również rozpatrującemu sprawę co do istoty sądowi właściwemu do dokonania oceny nieuczciwego charakteru takiego warunku na przyjęcie środków tymczasowych, a zwłaszcza na zawieszenie tego postępowania egzekucyjnego, podczas gdy zarządzenie takich środków jest konieczne do zapewnienia pełnej skuteczności jego ostatecznego rozstrzygnięcia”.

¹⁸ – Zobacz motywy 13 i 16 ustawy 1/2013.

oceny nieuczciwego charakteru takich warunków¹⁹ oraz dodając nową podstawę powództwa przeciwegzekucyjnego, wywiedzioną z nieuczciwego charakteru warunku umowy, który stanowi podstawę egzekucji lub na podstawie którego ustalona została wysokość dochodzonej kwoty²⁰. Powyższe zmiany zostały uznane przez doktrynę za zupełną nowość w hiszpańskim porządku prawnym²¹.

32. Z akt sprawy wynika również, że wystąpienie przez dłużnika z powództwem przeciwegzekucyjnym opartym na nieuczciwym charakterze postanowienia umownego umożliwia teraz *zawieszenie postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką* do czasu rozstrzygnięcia kwestii incydentalnej, jaką jest wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego²². Tego rodzaju powództwo jest bowiem dopuszczalne zarówno w zwykłych postępowaniach egzekucyjnych, jak i w ramach postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką²³, wszczętych

¹⁹ – Zobacz art. 552 ust. 1 LEC. Artykuł ten znajduje się wśród przepisów ogólnych mających zastosowanie do każdego rodzaju postępowania egzekucyjnego. W konsekwencji dokonywana z urzędu kontrola sądowa dotyczy zarówno zwykłego postępowania egzekucyjnego, jak i postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Nie można jednak zapominać, że ust. 1 czwartego przepisu przejściowego stanowi, iż zmiany LEC wprowadzone tą ustawą mają zastosowanie do postępowań egzekucyjnych toczących się w dniu jej wejścia w życie *wyłącznie w odniesieniu do czynności egzekucyjnych pozostających do przeprowadzenia*. Zdaniem Komisji z hiszpańskich uregulowań nie wynika jasno, czy na zaawansowanych etapach postępowania egzekucyjnego (na przykład na etapie przygotowania licytacji czy opróżnienia lokalu) przeprowadzenie z urzędu takiej kontroli nieuczciwych warunków jest jeszcze możliwe. Zobacz sprawa Banco Primus (C-421/14), zawisła przed Trybunałem, w której badana jest podobna kwestia.

²⁰ – Jeżeli chodzi o postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, zob. art. 695 ust. 1 pkt 4 LEC. Odnośnie do zwykłego postępowania egzekucyjnego zob. art. 557 ust. 1 pkt 7 LEC. Przykładem warunku umownego stanowiącego podstawę egzekucji jest klauzula przewidująca postawienie w stan natychmiastowej wymagalności, tzw. klauzula „zaległych należności”, zawarta w polisach ubezpieczenia pożyczek udzielanych osobom fizycznym.

²¹ – Zobacz w szczególności E. Cordero Lobato, *Control judicial sobre cláusulas abusivas y ejecuciones hipotecarias*, *Revista Aranzadi Doctrinal*, 2, 2013, s. 205–212; M.P. Sánchez González, *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, 2013, s. 327–344.

²² – Zobacz art. 695 ust. 1 pkt 4 LEC.

²³ – Jednakże ustawa 1/2013 nie dała sądowi rozpoznającemu sprawę co do istoty możliwości zawieszenia postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką tytułem zabezpieczenia do czasu wydania przez ten sąd orzeczenia, w którym uznaje on za nieuczciwe zawarte w tytule wykonawczym warunki umowne, na podstawie których prowadzona była egzekucja. Artykuł 698 LEC, który nie został zmieniony ustawą 1/2013, stanowi bowiem, że „[r]ozstrzygnięcia w przedmiocie wszelkich zarzutów skierowanych przez dłużnika, właściciela niebędącego dłużnikiem osobistym lub przez osobę zainteresowaną i nieobjętych powyższymi artykułami, łącznie z zarzutami dotyczącymi unieważnienia tytułu, jak również wymagalności, pewnego charakteru, wygaśnięcia lub wysokości wierzytelności, dokonywane są w ramach odpowiedniego orzeczenia, *przy czym nie prowadzi to nigdy do zawieszenia lub zablokowania sądowego postępowania egzekucyjnego przewidzianego w niniejszym rozdziale*”. Tym samym ostateczne przysądzenie osobie trzeciej własności nieruchomości obciążonej hipoteką ma zawsze nieodwracalny charakter, z wyjątkiem mało

po wejściu w życie ustawy 1/2013, przy czym należy je wnieść w zwykłym terminie dziesięciu dni od dnia doręczenia pisma wszczynającego egzekucję.

33. Natomiast w odniesieniu do postępowań egzekucyjnych toczących się w dniu wejścia w życie ustawy 1/2013, w których dziesięciodniowy termin na wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego²⁴ rozpoczął już bieg lub upłynął, ustawodawca przewidział czwarty przepis przejściowy. Przepis ten ustanawia miesięczny termin zawity, liczony od dnia następującego po dniu wejścia w życie tej ustawy, na wniesienie przez dłużnika nadzwyczajnego powództwa przeciwegzekucyjnego opartego w szczególności na zarzucanym istnieniu nieuczciwych warunków umownych²⁵.

b) W przedmiocie czwartego przepisu przejściowego

34. Uzasadnieniem dla czwartego przepisu przejściowego jest retroaktywny skutek wykładni art. 3 dyrektywy 93/13 dokonanej w wyroku *Aziz*²⁶, w tym znaczeniu, że dokonana wykładnia wywołuje skutki z mocą wsteczną – od daty wejścia w życie interpretowanego przepisu²⁷. W konsekwencji hiszpański ustawodawca obowiązany był ustanowić mechanizm zapobiegający niezgodności

prawdopodobnego przypadku, w którym konsument ten wpisał do księgi wieczystej ostrzeżenie dotyczące złożenia wniosku o wykreślenie hipoteki jeszcze przed zamieszczeniem wzmianki o wydaniu zaświadczenia o obciążeniach. Zobacz wyroki: *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 55–59; a także *Sánchez Morcillo i Abril García*, C-169/14, EU:C:2014:2099, pkt 42. Trybunał orzekł w tym względzie, że „w braku takiej możliwości [zawieszenia] we wszystkich przypadkach, w których [...] egzekucja z nieruchomości obciążonej hipoteką została przeprowadzona jeszcze przed wydaniem przez sąd rozpatrujący sprawę co do istoty rozstrzygnięcia uznającego stanowiący podstawę ustanowienia hipoteki warunek umowny za nieuczciwy i, co za tym idzie, uznającego przeprowadzone postępowanie egzekucyjne za nieważne, rozstrzygnięcie to pozwala na zapewnienie temu konsumentowi jedynie następczej ochrony prawnej w formie odszkodowania, co jest rozwiązaniem tylko częściowym i niedostatecznym, które nie jest ani odpowiednim, ani skutecznym środkiem do realizacji celu polegającego na zaprzestaniu stosowania tego warunku umownego – wbrew temu, co wynika z art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13]”. Zobacz wyrok *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 60; a także opinia rzecznik generalnej J. Kokott w sprawie *Aziz*, EU:C:2012:700, pkt 50. Zobacz także wyrok *Sánchez Morcillo i Abril García*, C-169/14, EU:C:2014:2099, pkt 50. Zdaniem części doktryny decyzja hiszpańskiego ustawodawcy, aby uprawnienie do zawieszenia postępowania przyznać nie sądowi rozpoznającemu sprawę co do istoty, lecz sądowi egzekucyjnemu, wynika z dbałości o cel, któremu służy postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Zobacz w szczególności J. Benaloché Palao, *Cláusulas abusivas y suspensión de la ejecución hipotecaria: una práctica equivocada*, *La Ley*, nr 86, 2014, s. 1–6.

²⁴ – Zobacz art. 556 ust. 1 LEC.

²⁵ – Artykuł 695 ust. 1 pkt 4 LEC dotyczy „nieuczciwych warunków umownych, które stanowią podstawę egzekucji lub na podstawie których ustalona została wysokość dochodzonej kwoty”.

²⁶ – Wyrok C-415/11, EU:C:2013:164.

²⁷ – Zobacz w szczególności wyrok *Kempter*, C-2/06, EU:C:2008:78, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo.

z prawem Unii rozstrzygnięć, które będą zapadały w toczących się postępowaniach egzekucyjnych, wszczętych pod rządami poprzednich przepisów i niezakończonych w dniu wejścia w życie ustawy 1/2013²⁸.

35. To właśnie tej - zamieszczonej w czwartym przepisie przejściowym - normy proceduralnej dotyczy pytanie prejudycjalne przedstawione przez sąd odsyłający. W sporze w postępowaniu głównym powództwo przeciwegzekucyjne oparte na nieuczciwym charakterze warunków umownych, nowej podstawie powództwa przeciwegzekucyjnego przewidzianej w tej ustawie, zostało wniesione po upływie terminu. Sąd odsyłający chciałby więc ustalić, jak wynika z pkt 27 niniejszej opinii, czy sporny termin jest niezgodny z prawem Unii.

36. Przystąpię teraz do analizy tej kwestii, omawiając najpierw odpowiednie orzecznictwo Trybunału dotyczące zasad równoważności i skuteczności w zakresie, w jakim odnoszą się one do różnego rodzaju terminów.

2. Krótkie przypomnienie orzecznictwa Trybunału

37. Na wstępie należy rozważyć kwestię, czy orzecznictwo Trybunału dotyczące rozsądnych terminów jest przydatne na potrzeby analizy terminu ustanowionego przez przewidziany w ustawie krajowej przepis przejściowy, który to termin obliczany jest od dnia następującego po dniu ogłoszenia ustawy w dzienniku urzędowym danego państwa członkowskiego. Podobnie jak Komisja uważam, że w niniejszym przypadku tak właśnie jest oraz że w związku z tym orzecznictwo to dostarcza użytecznych wskazówek na potrzeby wykładni, mimo że przedmiotem analizy w dotychczasowym orzecznictwie nie był nigdy taki sam termin jak ten rozpatrywany w postępowaniu głównym.

38. Przypomnę najpierw, że Trybunał orzekał już wielokrotnie, iż z uwagi na brak harmonizacji w dziedzinie uregulowań proceduralnych kwestia ta zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej państw członkowskich należy do porządku prawnego tych państw. Jednakże Trybunał podkreślił, że wspomniane uregulowania powinny spełniać podwójny warunek, to znaczy nie powinny być

²⁸ – Postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką zakończone przed wejściem w życie ustawy 1/2013 nie są objęte zakresem stosowania tej ustawy. Czwarty przepis przejściowy stanowi bowiem, że ustawa ta ma zastosowanie „do każdego postępowania egzekucyjnego, w którym nie nastąpiło objęcie nieruchomości w posiadanie przez nabywcę”. Trybunał uznał zatem, że z uwagi na zasady pewności prawa i powagi rzeczy osądzonej, leżące u podstaw krajowego porządku prawnego, ewentualne naruszenie prawa w ramach tych postępowań co do zasady nie jest podstawą do wznowienia owych postępowań. Zobacz podobnie wyroki: *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, pkt 46, 47; a także *Kapferer*, C-234/04, EU:C:2006:178, pkt 21: „[p]rawo [Unii] nie zobowiązuje [...] sądu krajowego do zaprzestania stosowania krajowych przepisów proceduralnych nadających prawomocność danemu orzeczeniu, nawet jeśli umożliwiłoby to usunięcie naruszenia prawa [Unii], które wynika z tego orzeczenia”. Należy w tym względzie przypomnieć, że prawo Unii wymaga od państw członkowskich naprawienia szkody wyrządzonej jednostkom w wyniku naruszenia prawa Unii, za które państwa te ponoszą odpowiedzialność. Zobacz także wyrok *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 59.

mniej korzystne niż w przypadku podobnych spraw o charakterze krajowym (zasada równoważności) oraz nie powinny uniemożliwiać lub nadmiernie utrudniać wykonywania praw przyznanych konsumentom przez prawo Unii (zasada skuteczności)²⁹.

39. Zasada równoważności zakłada, że sporna norma krajowa znajduje zastosowanie bez różnicy do skarg opartych na naruszeniu prawa Unii oraz do skarg opartych na naruszeniu prawa wewnętrznego mających podobny przedmiot i podobną podstawę. W celu sprawdzenia, czy przestrzegana jest zasada równoważności, do sądu krajowego, który jako jedyny posiada bezpośrednią wiedzę na temat zasad proceduralnych dotyczących postępowań krajowych, należy przeprowadzenie kontroli, czy zasady proceduralne mające na celu zapewnienie w prawie wewnętrznym poszanowania wynikających z prawa Unii praw jednostek są zgodne ze wspomnianą zasadą, oraz zbadanie zarówno przedmiotu, jak i zasadniczych elementów postępowań o charakterze wewnętrznym, które są ewentualnie podobne. W związku z tym sąd krajowy powinien ocenić podobieństwo danych postępowań pod kątem ich przedmiotu, celu i zasadniczych elementów. Aby ustalić, czy krajowy przepis proceduralny jest mniej korzystny, należy brać pod uwagę jego umiejscowienie w całości postępowania, przebieg tego postępowania oraz jego szczególne cechy³⁰.

40. Jeśli chodzi o zastosowanie zasady skuteczności, Trybunał stwierdził również, że każdy przypadek, w którym powstaje pytanie, czy krajowy przepis proceduralny czyni niemożliwym lub zbyt utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca danego przepisu w całości procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych, przed poszczególnymi sądami krajowymi. W tym kontekście Trybunał wyjaśnił, że w razie potrzeby należy uwzględnić zasady, które stanowią podstawę krajowego systemu sądowego, takie jak gwarancja prawa do obrony, zasada pewności prawa oraz zasada prawidłowego przebiegu postępowania³¹.

41. Poza tym Trybunał uznał za zgodne z prawem Unii ustanowienie rozsądnych terminów zawitych na wnoszenie środków odwoławczych. Zgodnie z jego orzecnictwem terminy takie nie uniemożliwiają w praktyce ani nadmiernie nie utrudniają wykonywania uprawnień przyznanych w porządku prawnym Unii³².

²⁹ – Zobacz w szczególności wyroki: Rewe-Zentralfinanz i Rewe-Zentral, 33/76, EU:C:1976:188, pkt 5; Peterbroeck, C-312/93, EU:C:1995:437, pkt 12; a także Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, pkt 44–46. Zobacz także wyroki: Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 50; Barclays Bank, C-280/13, EU:C:2014:279, pkt 37.

³⁰ – Zobacz w szczególności wyrok Rosado Santana, C-177/10, EU:C:2011:557, pkt 90.

³¹ – Wyroki: Peterbroeck, C-312/93, EU:C:1995:437, pkt 14; Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 39.

³² – Zobacz wyroki: Rewe-Zentralfinanz i Rewe-Zentral, 33/76, EU:C:1976:188, pkt 5; Marks & Spencer, C-62/00, EU:C:2002:435, pkt 35; Grundig Italiana, C-255/00, EU:C:2002:525, pkt 34; a także Kempfer, C-2/06, EU:C:2008:78, pkt 35.

Trybunał orzekł również, że do państw członkowskich należy ustalenie dla uregulowań krajowych, które objęte są zakresem zastosowania prawa Unii, terminów pozostających w związku w szczególności ze znaczeniem, jakie mają dla zainteresowanych decyzje, które mają zostać podjęte, ze złożonością procedur i przepisów, które mają zostać zastosowane, z liczbą osób, których decyzja może dotyczyć, oraz w związku z pozostałymi interesami ogólnymi lub prywatnymi, które powinny zostać wzięte pod uwagę³³. Ponadto Trybunał wyjaśnił, że terminy powinny być rzeczywiście wystarczające na przygotowanie i wniesienie skutecznego środka odwoławczego³⁴.

42. Trybunał wypowiadał się również w sprawach dotyczących przepisów przejściowych podobnych do przepisu spornego w postępowaniu głównym. Stwierdził on, że jeżeli państwa członkowskie skracają termin, w którym można zażądać zwrotu kwot uiszczonych z naruszeniem prawa Unii, to jednak działanie takie jest dopuszczalne nie tylko pod warunkiem, że nowy termin będzie rozsądny, lecz ponadto pod warunkiem, że ta nowa regulacja będzie zawierała przepisy przejściowe przyznające jednostkom po jej przyjęciu wystarczający termin na wniesienie żądań o zwrot, które jednostki te miały prawo przedłożyć pod rządami poprzedniej regulacji³⁵.

43. Wreszcie zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zadaniem Trybunału nie jest wypowiedanie się w przedmiocie wykładni przepisów prawa krajowego, ponieważ zadanie to należy wyłącznie do sądu odsyłającego, który powinien w każdym przypadku określić, czy wymogi wynikające z zasady równoważności i skuteczności zostały spełnione przez przepisy mającego zastosowanie uregulowania krajowego³⁶. Jednakże Trybunał, orzekając w przedmiocie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, może – w razie potrzeby – dostarczyć sądowi krajowemu wskazówek do dokonywanej przez niego wykładni³⁷.

44. Przedstawiwszy krótko ogólny kontekst orzeczniczy dotyczący zasad równoważności i skuteczności w zakresie, w jakim odnoszą się one do różnego

³³ – Zobacz podobnie wyroki: *Sopropé*, C-349/07, EU:C:2008:746, pkt 40; *Pontin*, C-63/08, EU:C:2009:666, pkt 48.

³⁴ – Zobacz wyroki: *Samba Diouf*, C-69/10, EU:C:2011:524, pkt 66; *Texdata Software*, C-418/11, EU:C:2013:588, pkt 80.

³⁵ – Zobacz wyroki: *Marks & Spencer*, C-62/00, EU:C:2002:435, pkt 38; *Grundig Italiana*, C-255/00, EU:C:2002:525, pkt 37; *Test Claimants in the Franked Investment Income Group Litigation*, C-362/12, EU:C:2013:834, pkt 37.

³⁶ – Zobacz wyroki: *Angelidaki i in.*, od C-378/07 do C-380/07, EU:C:2009:250, pkt 163; a także *Pontin*, C-63/08, EU:C:2009:666, pkt 49.

³⁷ – Zobacz wyroki: *Haim*, C-424/97, EU:C:2000:357, pkt 58; *Marrosu i Sardino*, C-53/04, EU:C:2006:517, pkt 54; *Vassallo*, C-180/04, EU:C:2006:518, pkt 39; a także *Fiamingo i in.*, C-362/13, C-363/13 i C-407/13, EU:C:2014:2044, pkt 66.

rodzaju terminów, zamierzam teraz przystąpić do analizy szczególnych cech spornego w postępowaniu głównym terminu, a następnie dokonać oceny, czy termin ten spełnia wspomniane zasady prawa Unii.

3. Analiza szczególnych cech spornego w postępowaniu głównym terminu

45. Sporny w postępowaniu głównym termin wyróżniają dwie charakterystyczne cechy, a mianowicie, po pierwsze, miesięczna długość, i po drugie, moment rozpoczęcia biegu, czyli dzień następujący po dniu ogłoszenia ustawy 1/2013 w *Boletín Oficial del Estado* (zwanym dalej „BOE”).

a) W przedmiocie długości terminu

46. Moim zdaniem miesięczny termin procesowy jest wystarczający na wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego w ramach postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Wydaje mi się, że stanowisko takie znajduje oparcie w orzecznictwie Trybunału. Trybunał wielokrotnie akceptował bowiem krótsze terminy procesowe, na przykład czternasto- i piętnastodniowe. I tak, w postępowaniu o przyznanie statusu uchodźcy w ramach procedury przyspieszonej termin piętnastodniowy został uznany przez Trybunał za wystarczający na przygotowanie i wniesienie skutecznego środka odwoławczego³⁸. Podobnie Trybunał za rozsądny uznał czternastodniowy termin na wniesienie środka odwoławczego przeciwko sankcji administracyjnej wymierzonej za nieujawnienie przez spółkę handlową dokumentów księgowych³⁹.

47. W konsekwencji uważam, że termin miesięczny sam w sobie nie rodzi trudności z punktu widzenia zgodności czwartego przepisu przejściowego z zasadami równoważności i skuteczności.

48. Należy jednak przeanalizować moment, od którego omawiany termin zaczyna biec.

b) W przedmiocie początku biegu terminu

49. Punkt 2 akapit drugi czwartego przepisu przejściowego stanowi, że sporny w postępowaniu głównym termin zaczyna biec w dniu następującym po dniu wejścia w życie ustawy 1/2013. Czwarty przepis ostateczny tej ustawy przewiduje

³⁸ – Zobacz wyrok Samba Diouf, C-69/10, EU:C:2011:524, pkt 67, 68.

³⁹ – Zobacz wyrok Texdata Software, C-418/11, EU:C:2013:588, pkt 81. Jednakże w sprawie dotyczącej terminu na wniesienie sprzeciwu w postępowaniu nakazowym w następstwie doręczenia nakazu postanowieniem wydanym przez właściwy sąd krajowy Trybunał stwierdził, że dwudziestodniowy termin przewidziany dla konsumenta na sprzeciwienie się egzekucji był „bardzo krótki”. Zobacz wyrok Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 54. Zobacz także N. Póttorak, *European Union Rights in National Courts*, Wolters Kluwer, 2015, s. 266.

w tym względzie, że ustawa ta wchodzi w życie już w dniu jej ogłoszenia w BOE. Ponadto pkt 4 czwartego przepisu przejściowego precyzuje, że ogłoszenie to „jest równoznaczne z pełnym i skutecznym powiadomieniem dla celów doręczenia i obliczania terminów przewidzianych w ust. 2 i 3 [tego przepisu przejściowego] i w żadnym przypadku nie ma konieczności wydawania odrębnego orzeczenia w tym zakresie”.

50. Oznacza to, mówiąc prościej, że hiszpański ustawodawca potraktował ogłoszenie ustawy 1/2013 w BOE jako doręczenie o charakterze procesowym.

51. Należy podkreślić, że to właśnie okoliczność, iż sporny w postępowaniu głównym termin rozpoczyna bieg od dnia następującego po dniu ogłoszenia ustawy 1/2013 w BOE, mimo braku powiadomienia o nim dłużników w postępowaniu głównym, stanowi w niniejszym przypadku problem w świetle zasad równoważności i skuteczności.

(i) Poszanowanie zasady równoważności

52. BBVA i rząd hiszpański stoją na stanowisku, że brak jest przesłanek, aby twierdzić, iż sporny termin jest mniej korzystny niż inne podobne terminy w prawie hiszpańskim. Po pierwsze, BBVA powołuje się na termin na wniesienie skargi do Tribunal Constitucional (trybunału konstytucyjnego) z powodu naruszeń praw podstawowych wynikających natychmiast i bezpośrednio z orzeczeń sądowych. Termin ten rozpoczyna bieg od dnia doręczenia orzeczenia sądowego. Po drugie, rząd hiszpański porównuje sporny w postępowaniu głównym termin do innych terminów procesowych w prawie hiszpańskim, takich jak termin udzielenia odpowiedzi na pozew w zwykłym postępowaniu co do istoty, który to termin rozpoczyna bieg od dnia doręczenia pozwu⁴⁰. Natomiast Komisja podnosi, że sporny w postępowaniu głównym termin ma wyraźnie za zadanie zapewnić, w okresie pomiędzy końcem obowiązywania poprzedniej ustawy a początkiem obowiązywania nowej ustawy, przejściową ochronę praw przyznanych konsumentom przez dyrektywę 93/13. Z tego względu prawa wywiedzione z porządku prawnego Unii nie są poddane mniej korzystnym warunkom.

53. Powyższe argumenty nie są dla mnie przekonujące. Terminy, o których wspominają BBVA i rząd hiszpański, nie wydają mi się podobne do terminu spornego w postępowaniu głównym. Jednakże, mimo wątpliwości co do zgodności spornego terminu z zasadą równoważności, trudno jest mi znaleźć porównywalne terminy procesowe, na podstawie których mógłbym stwierdzić z pewnością, że czwarty przepis przejściowy, oparty na prawie Unii, jest mniej korzystny niż inne podobne przepisy, których zadaniem jest zapewnienie w prawie hiszpańskim ochrony podobnych praw przysługujących jednostkom, a zatem zbadanie tej kwestii jest zadaniem sądu odsyłającego.

⁴⁰ – Zobacz art. 404 LEC.

(ii) Poszanowanie zasady skuteczności

54. Jak wyjaśnię w kolejnych punktach, liczne okoliczności pozwalają natomiast twierdzić, że sporny w postępowaniu głównym termin uniemożliwił lub nadmiernie utrudnił wykonywanie praw przyznanych przez dyrektywę 93/13.

55. Po pierwsze, z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że w hiszpańskim prawie procesowym nieczęsto zdarza się, aby termin procesowy rozpoczynał bieg od daty ogłoszenia w BOE, chyba że chodzi o skargę wszczynającą postępowanie wniesioną przeciwko aktom o charakterze generalnym⁴¹. Komisja zwraca uwagę, że jeżeli chodzi o pisma procesowe w toczącym się postępowaniu, terminy zwykle rozpoczynają bieg od dnia doręczenia różnego rodzaju pism wysyłanych przez właściwy sąd, co stanowi gwarancję, że zainteresowany lub jego pełnomocnik w pełni wykorzysta termin⁴².

56. Ponadto przypominam, że terminy procesowe badane przez Trybunał w dotychczasowym orzecznictwie tym różnią się od terminu przejściowego, którego dotyczy spór w postępowaniu głównym, że rozpoczynają bieg od konkretnego zawiadomienia dokonanego w ramach postępowania⁴³. Oznacza to, że jednostki lub ich pełnomocnicy po otrzymaniu wystosowanego do nich zawiadomienia w pełni dysponują terminem na przygotowanie odpowiedzi na pozew i podjęcie działania. Natomiast termin, którego dotyczy spór w postępowaniu głównym, rozpoczyna bieg w dniu następującym po dniu ogłoszenia ustawy 1/2013, co nie zapewnia takiego pełnego dysponowania terminem, które w tym wypadku jest uzależnione od rzeczywistego powzięcia przez zainteresowanego wiadomości o istnieniu czwartego przepisu przejściowego.

57. Należy w tym względzie zauważyć, że Trybunał wypowiedział się już negatywnie na temat terminu zawitego w kontekście środków służących

⁴¹ – W tym względzie Komisja czyni porównanie z zasadami przewidzianymi w art. 263 akapit ostatni TFUE, jak również z art. 50 regulaminu postępowania przed Trybunałem.

⁴² – Artykuł 133 ust. 1 LEC stanowi, że „[t]erminy rozpoczynają bieg w dniu następującym po dniu podania do wiadomości, od którego ustawa uzależnia początek terminu, oraz są obliczane z uwzględnieniem ostatniego dnia, który upływa o północy”. Artykuły 149–168 LEC, dotyczące zasad doręczeń sądowych, stanowią, że doręczeń w postępowaniu dokonuje się na rzecz pełnomocników stron lub samych stron, jeżeli nie są one reprezentowane, albo, jeżeli chodzi o pierwsze zawiadomienie lub wezwanie, poprzez wysłanie na adres zamieszkania (art. 155 LEC). Jeżeli nie można ustalić adresu zamieszkania pozwanego, doręczenia można dokonać przez ogłoszenie (art. 164 LEC), co jest sytuacją wyjątkową. Przepis ten stanowi, że „[w]yłącznie na żądanie strony i na jej koszt dokonuje się ogłoszenia w dzienniku urzędowym regionu lub wspólnoty autonomicznej, w [BOE] lub w dzienniku o zasięgu krajowym lub regionalnym”.

⁴³ – Zobacz wyroki: Samba Diouf, C-69/10, EU:C:2011:524, pkt 67, 68; Texdata Software, C-418/11, EU:C:2013:588, pkt 81; a także Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 54.

wspieraniu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży⁴⁴, z uwagi na to, że ów termin rozpoczynał bieg nie od dnia otrzymania pisma zawierającego wypowiedzenie umowy o pracę, lecz od dnia nadania tego pisma na pocztę. W efekcie mogło upłynąć wiele wliczanych do tego terminu dni, zanim kobieta w ciąży mogła zacząć skutecznie korzystać z porad prawnych i dochodzić swoich praw na drodze sądowej⁴⁵.

58. Wydaje mi się więc oczywiste, że termin, którego dotyczy spór w postępowaniu głównym, może skutkować tym, iż większa jego część lub nawet całość, tak jak w postępowaniu głównym, upłynie, zanim konsumenci zdołają zasięgnąć skutecznej porady prawnej lub podjąć niezbędne czynności w celu ochrony swoich praw.

59. Po drugie, z akt sprawy wynika również, że w hiszpańskim porządku prawnym reprezentacja przez adwokata lub doradcę prawnego jest obowiązkowa, aby wnieść powództwo przeciwegzekucyjne⁴⁶. Komisja zwraca jednak uwagę, że w przypadku znacznej większości postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką dłużnicy egzekucyjni nie biorą udziału w toczących się postępowaniach ani nie wnoszą powództw przeciwegzekucyjnych. Niepewna sytuacja materialna, w jakiej znajdują się ci dłużnicy, trudności, jakie sprawia wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego, i koszty postępowania egzekucyjnego to czynniki, które działają na niekorzyść konsumentów, którzy przeważnie rezygnują ze wszczynania tego postępowania⁴⁷.

⁴⁴ – Dyrektywa Rady 92/85/EWG z dnia 19 października 1992 r. w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i pracownic karmiących piersią (dziesiąta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG) (Dz.U. L 348, s. 1).

⁴⁵ – Zobacz wyrok Pontin, C-63/08, EU:C:2009:666, pkt 62–65. W tej sprawie Trybunał negatywnie ocenił wspomniany termin zawity, mając w szczególności na względzie sytuację, w jakiej znajduje się kobieta w początkowym okresie ciąży.

⁴⁶ – Zobacz art. 23 i 31 LEC. Niewyczerpujące wyliczenie okoliczności, jakie należy uwzględnić, aby określić, czy dany termin jest zgodny z zasadą skuteczności, zawarte jest w opinii rzecznika generalnego D. Ruiza-Jaraba Colomera w sprawie Recheio – Cash & Carry, C-30/02, EU:C:2003:666, pkt 29, 32.

⁴⁷ – Ryzyko to potwierdzają statystyki przedstawione przez Komisję w jej uwagach na piśmie. Według tych danych liczbowych po wejściu w życie ustawy 1/2013 dłużnicy, przeciwko którym toczyła się postępowanie egzekucyjne, uczestniczyli w postępowaniu i wystąpili z powództwami przeciwegzekucyjnymi tylko w 19,79% postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Przed przyjęciem tej ustawy odsetek był niższy niż 5% [dane pochodzą od sądowych służb statystycznych Consejo General del Poder Judicial (wyższej rady sądownictwa)]. Komisja podkreśla, że są to dane częściowe. Nawet jeżeli tabela z ministerstwa sprawiedliwości nie obejmuje niektórych wspólnot autonomicznych (Andaluzji, Kraju Basków, Wysp Kanaryjskich, Katalonii, Madrytu, Nawarry i Walencji), to jednak daje ona wyobrażenie o ograniczonej liczbie postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, w ramach których zostały wniesione powództwa przeciwegzekucyjne. I tak, w 2013 r. wniesione powództwa przeciwegzekucyjne dotyczyły 19,79% postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką wpisanych do rejestru (3826 powództw na 19 330 postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej

W tym kontekście wydaje mi się niepodważalne, że zainteresowani konsumenci byli przeważnie narażeni na poważne ryzyko braku możliwości wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego w ramach postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Według mnie ryzyko to jest związane bądź z kosztami, które mogą potencjalnie zniechęcać do wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego (obowiązek korzystania z usług adwokata lub doradcy prawnego), bądź z tym, że owi konsumenci nie byli świadomi swoich praw, ponieważ nie wiedzieli o ogłoszeniu ustawy 1/2013 ani o czwartym przepisie przejściowym⁴⁸, a jeśli nawet dowiedzieli się o nich, to z opóźnieniem i nadzwyczajny termin już biegł.

60. Przypomnę w tym względzie, że Trybunał wyjaśnił, iż sytuacja charakteryzująca się istotnym brakiem pewności prawa może stanowić naruszenie zasady skuteczności, podkreślając, że konieczne jest, aby możliwe było określenie terminów z należytą pewnością⁴⁹. Otóż konsekwencją tego, że termin przejściowy w postępowaniu głównym rozpoczął bieg od dnia następującego po dniu ogłoszenia ustawy 1/2013 w BOE, był, jak wskazałem w pkt 58–60 niniejszej opinii, bardzo wysoki poziom niepewności prawnej dłużników w postępowaniu głównym, co wydaje mi się niedopuszczalne w dziedzinie takiej jak ochrona konsumentów. Moim zdaniem termin ten nie był odpowiedni na przygotowanie i wniesienie skutecznego środka odwoławczego.

61. Wreszcie, jak wspomniałem w pkt 41 niniejszej opinii, to do państw członkowskich należy ustalenie terminów dla uregulowań krajowych, które objęte są zakresem zastosowania prawa Unii, z uwzględnieniem w szczególności znaczenia decyzji, które mają zostać podjęte, dla zainteresowanych podmiotów, złożoności procedur i stosowanych przepisów, liczby osób, których decyzja może dotyczyć, oraz innych interesów publicznych lub prywatnych, które powinny zostać wzięte pod uwagę⁵⁰.

62. Jeżeli chodzi, po pierwsze, o znaczenie, jakie dla zainteresowanych podmiotów mają decyzje, które mają zostać podjęte, jest dla mnie oczywiste, że skoro decyzje te mogą prowadzić do nieodwracalnej utraty własności

hipoteką wpisanych do rejestru), w 2012 r. – 4,92% (1078 powództw na 21 896 postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką), a w 2001 r. – 3,84% (700 powództw na 18 201 postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką).

⁴⁸ – Zobacz wyrok Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 54.

⁴⁹ – Zobacz w szczególności wyrok Danske Slagterier, C-445/06, EU:C:2009:178, pkt 33.

⁵⁰ – Zobacz podobnie wyroki: Sopropé, C-349/07, EU:C:2008:746, pkt 40; Pontin, C-63/08, EU:C:2009:666, pkt 48.

nieruchomości, ich znaczenie dla zainteresowanych konsumentów jest szczególnie duże⁵¹.

63. Po drugie, jeżeli chodzi o złożoność procedur i przepisów, które mają zostać zastosowane, jest również oczywiste, że nałożenie się przepisów dotyczących postępowania egzekucyjnego, postępowania co do istoty oraz uregulowań dotyczących hipoteki tworzy bardzo złożone ramy prawne, zwłaszcza dla konsumentów.

64. Po trzecie, jeżeli chodzi o liczbę osób, których może dotyczyć czwarty przepis przejściowy, z uwag przedstawionych przez dłużników w postępowaniu głównym oraz przez Komisję wynika, że w chwili wejścia w życie ustawy 1/2013 toczyły się setki tysięcy postępowań egzekucyjnych. Komisja, przytaczając dane liczbowe pochodzące z raportu Consejo General del Poder Judicial, podkreśla, że w 2013 r. wszczętych zostało 82 680 postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką⁵².

65. Czy zatem, mając na względzie całość powyższych rozważań, można jeszcze twierdzić, że termin, którego dotyczy spór w postępowaniu głównym, jest rozsądnym terminem? Pozwalam sobie w to wątpić.

66. Uważam, że w analizowanym kontekście proceduralnym przyznanie przez hiszpańskiego ustawodawcę rozsądnego terminu umożliwiającego konsumentom wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego i tym samym wyeliminowanie stosowania nieuczciwych warunków jest niezbędne do właściwego i skutecznego wykonywania praw przyznanych tym konsumentom przez dyrektywę 93/13. Jestem przekonany, że cel ten nie został zrealizowany poprzez czwarty przepis przejściowy.

67. Dochodzę zatem do wniosku, że terminu, którego dotyczy spór w postępowaniu głównym, nie można uznać za rozsądny oraz że nadmiernie utrudnił on skuteczne wykonywanie praw przyznanych dyrektywą 93/13 z tego względu, że jego bieg rozpoczął się od dnia następującego po dniu ogłoszenia ustawy 1/2013.

⁵¹ – Nieruchomością, której dotyczy spór w postępowaniu głównym, jest parking. Jednakże w trakcie rozprawy dłużnicy w postępowaniu głównym podnieśli, że nie mieli możliwości wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego w postępowaniu egzekucyjnym dotyczącym ich lokalu mieszkalnego, ponieważ w tym przypadku postępowanie w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką miało miejsce przed wejściem w życie ustawy 1/2013. W przypadku parkingu, jak wynika z pkt 35 niniejszej opinii, powództwo przeciwegzekucyjne oparte na nieuczciwym charakterze warunków umownych – nowej podstawie powództwa wprowadzonej przez wspomnianą ustawę – zostało wniesione po terminie.

⁵² – Jeżeli chodzi o poprzednie lata, raport podaje liczbę 91 622 postępowań w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką w 2012 r., 77 854 w 2011 r., 96 636 w 2010 r. i 93 319 w 2009 r.

4. Rozważania końcowe

68. Wydaje mi się istotne, aby przypomnieć przede wszystkim, że system ochrony ustanowiony na mocy dyrektywy 93/13 opiera się na założeniu, iż konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania⁵³.

69. W celu zapewnienia ochrony, której służy dyrektywa 93/13, Trybunał podkreślał już wielokrotnie, że nierówność między konsumentem a przedsiębiorcą może zostać zrównoważona jedynie przez aktywną interwencję podmiotu trzeciego, niezależnego od stron umowy⁵⁴. Tego rodzaju aktywną interwencją jest w szczególności dokonywana przez właściwy sąd z urzędu kontrola dotycząca ewentualnego istnienia nieuczciwych warunków.

70. W prowadzonych w Hiszpanii postępowaniach w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką do czasu wydania wyroku Aziz⁵⁵ taka kontrola nie istniała. Jak wynika z pkt 31 i 32 niniejszej opinii, w następstwie tego wyroku sądy uzyskały możliwość uwzględniania z urzędu istnienia takich warunków⁵⁶. Jakkolwiek taka kontrola z urzędu jest konieczna, to nie jest ona wystarczająca dla pełnej i skutecznej ochrony praw przyznanych konsumentom przez dyrektywę 93/13. W konsekwencji, podobnie jak Komisja, jestem przekonany, że aktywna interwencja podmiotu trzeciego, niezależnego od stron umowy, powinna również obejmować określenie wystarczających terminów umożliwiających konsumentom skuteczne dochodzenie ich praw.

71. Zwracam również uwagę, że w dziedzinie prawa ochrony konsumentów zasady równoważności i skuteczności, stanowiące ograniczenie autonomii proceduralnej państw członkowskich, są szczególnie istotne, a więc Trybunał powinien czuwać nad ich ścisłym przestrzeganiem.

⁵³ – Zobacz wyroki: Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, pkt 25; Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, pkt 25; Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 29; Barclays Bank, C-280/13, EU:C:2014:279, pkt 32; Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 44; a także Sánchez Morcillo i Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, pkt 22.

⁵⁴ – Zobacz wyroki: Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, pkt 27; Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, pkt 26; Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 31; a także Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 41.

⁵⁵ – Wyrok C-415/11, EU:C:2013:164.

⁵⁶ – Zobacz również art. 27 Ley 3/2014 por la que se modifica el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (ustawy 3/2014 o zmianie ogólnej ustawy o ochronie konsumentów i użytkowników i innych ustaw dodatkowych) z dnia 27 marca 2014 r.

72. Wreszcie wydaje mi się oczywiste, że przepis przejściowy, który wyznacza konsumentom nadzwyczajny termin zawity rozpoczynający bieg od dnia następującego po dniu ogłoszenia ustawy w dzienniku urzędowym danego państwa członkowskiego, nie stanowi realizacji obowiązku powiadomienia konsumentów o możliwości wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na nieuczciwym charakterze warunków umownych stanowiących podstawę egzekucji. Uważam zatem, że istotne jest, aby konsumenci zostali indywidualnie poinformowani o terminie, jakim dysponują, tak aby mogli skutecznie zasięgnąć porady i dokonać czynności koniecznych dla ochrony praw przyznanych im dyrektywą 93/13⁵⁷. Przypomnę w tym względzie, że w dziedzinie ochrony konsumentów paremia ignorantia iuris nocet nie ma zastosowania, chyba że w złagodzonej formie⁵⁸.

73. Wszystkie powyższe rozważania przemawiają na rzecz terminu, o którym zainteresowani powinni zostać indywidualnie powiadomieni. Innymi słowy, uchybienie, jakim jest brak powiadomienia stron, powinno zostać naprawione za pomocą takich samych środków jak te stosowane w prawie krajowym w celu zawiadomienia dłużników o wszczęciu przeciwko nim postępowania egzekucyjnego. W konsekwencji podobnie jak Komisja uważam, że hiszpański ustawodawca powinien był przewidzieć zawiadomienie wszystkich dłużników w tego rodzaju postępowaniach egzekucyjnych o możliwości wystąpienia z nadzwyczajnym powództwem przeciwegzekucyjnym w terminie miesiąca od dnia tego zawiadomienia. Zawiadomienie powinno być zostać dokonane za pośrednictwem sądów właściwych w sprawach dotyczących egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką – bądź za pośrednictwem pełnomocników, bądź przez doręczenie w miejscu zamieszkania, jeżeli strony te nie uczestniczyły w postępowaniu w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką.

74. W konsekwencji, uwzględniając powyższe okoliczności, uważam, że w świetle zasady skuteczności, art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 sprzeciwiają się krajowemu przepisowi przejściowemu takiemu jak przepis sporny w postępowaniu głównym, który ogranicza miesięcznym terminem zawitym liczoną od dnia następującego po dniu ogłoszenia ustawy zawierającej ów przepis, wniesienie przez konsumentów w ramach toczącego się postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na nieuczciwym charakterze warunków umownych.

⁵⁷ – Zobacz analogicznie wyroki: RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180; Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, pkt 29.

⁵⁸ – Zobacz P. Mikłaszewicz, *Obowiązki informacyjne w umowach z udziałem konsumentów na tle prawa Unii Europejskiej*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008, s. 46, 185, 272 i 317.

V – Wnioski

75. W świetle ogółu powyższych rozważań proponuję, aby na pytanie prejudycjalne przedstawione przez Juzgado de Primera Instancia n° 4 de Martorell Trybunał udzielił następującej odpowiedzi:

W świetle zasady skuteczności, art. 6 i 7 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich sprzeciwiają się krajowemu przepisowi przejściowemu takiemu jak przepis sporny w postępowaniu głównym, który ogranicza miesięcznym terminem zawitym, liczonym od dnia następującego po dniu ogłoszenia ustawy zawierającej ów przepis, wniesienie przez konsumentów w ramach toczącego się postępowania w przedmiocie egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na nieuczciwym charakterze warunków umownych.